

Society at a Glance: OECD Social Indicators 2005 Edition

Summary in Dutch

De maatschappij in het kort: OESO - Sociale indicatoren, uitgave 2005

Samenvatting in de Nederlandse taal (vertaling)

Vergelijkingen van het ontwikkelingsniveau van verschillende economieën beperken zich vaak uitsluitend tot de economische dimensie, door onderzoek naar de hoogten van de nationale productie (zoals BBP en BBP per capita).

Maar, terwijl de beschikbaarheid van economische bronnen duidelijk van invloed is op de levensstandaard en op het vermogen van overheden om publieke diensten aan te bieden, is er daarnaast een breed scala aan andere indicatoren die kunnen worden gebruikt om sociale ontwikkeling in bredere zin te meten en om de vooruitgang te meten die door de overheden en sociale stelsels van verschillende landen zijn gerealiseerd bij het tot stand brengen van verbeteringen in de kwaliteit van leven voor zoveel mogelijk van hun burgers.

De maatschappij in het kort is het tweejaarlijkse compendium van sociale indicatoren van de OESO, dat probeert te voldoen aan de groeiende vraag naar kwantitatief bewijs dat aantoonst of onze maatschappijen meer of minder ongelijk, gezond en samenhangend worden. Het bevat de meest recente gegevens ten aanzien van de indicatoren die in vorige uitgaven zijn opgenomen en voegt nieuwe toe, waaronder voor het eerst metingen van het subjectieve welbevinden.

De indicatoren die in dit rapport zijn opgenomen zijn geselecteerd met het doel twee hoofdthema's te verhelderen: hoe ver zijn OESO-landen gevorderd in termen van sociale ontwikkeling en in hoeverre is dit het gevolg geweest van weloverwogen beleidsacties, hetzij door overheden, hetzij door andere sociale instituties. De tweede vraag is duidelijk veel moeilijker te beantwoorden dan de eerste (hoewel beide gecompliceerder worden gemaakt door beperkingen ten aanzien van de beschikbaarheid van relevante gegevens). Het is betrekkelijk eenvoudig om indicatoren te onderzoeken van drie aspecten van sociale ontwikkeling die beleidsdoelen zijn (werkloosheid bijvoorbeeld) en om vast te stellen hoe deze in de loop van de tijd zijn veranderd. Het is ingewikkelder om vast te stellen in hoeverre deze veranderingen het gevolg zijn geweest van overheidsbeleid. Bovendien is het ook nodig om rekening te houden met de financiële middelen die zijn ingezet om die doelen te verwezenlijken en om te onderzoeken of de resultaten de kosten rechtvaardigen. Vergelijkingen tussen landen kunnen hier zeker veel meer duidelijkheid over verschaffen. Zo kunnen deze aangeven of landen waar de sociale uitgaven relatief hoog zijn ook betere

sociale resultaten boeken. Uiteraard verklaren zij niet waarom de resultaten in sommige landen slechter zijn dan in andere, laat staan dat zij een oplossing suggereren, maar de vergelijkingen kunnen wel gebieden aanwijzen waar ruimte is voor verbetering.

Om het brede scala aan sociale indicatoren beter te kunnen duiden, worden ze in *De maatschappij in het kort* ingedeeld in vijf hoofdcategorieën. **De eerste omvat algemene achtergrondindicatoren voor de totale context waarbinnen sociaal beleid wordt gevoerd** (bijvoorbeeld inkomensniveaus en bevolkingssamenstelling). Dit zijn normaliter niet de directe doelen van sociaal beleid, tenminste op de korte tot middellange termijn, maar zij zijn wel van invloed op de effectiviteit ervan. Zo is het aantal ouderen in de totale populatie niet een direct doel van beleid, maar het heeft wel een belangrijke invloed op de effecten van beleid op de levensstandaard van ouderen en op de daarmee gepaard gaande kosten.

De geselecteerde indicatoren: nationaal inkomen per capita, verhouding tussen actieven en niet-productieven, vruchtbaarheidscijfer, buitenlanders en in het buitenland geboren personen, huwelijken en scheidingen.

De resterende vier categorieën zijn brede clusters van indicatoren, die zijn gekozen om de belangrijkste doelstellingen van sociaal beleid weer te geven: **zelfredzaamheid, gelijkheid, gezondheid en sociale cohesie**. Elk van deze categorieën bevat twee hoofdtypen indicatoren: indicatoren die de resultaten meten van verschillende beleidsdoelen (werkloosheid, mate van armoede, etc.), die in het rapport worden gerangschikt onder indicatoren voor 'sociale status' en indicatoren die illustreren wat de gemeenschap doet om die doelen te verwezenlijken (gecategoriseerd als indicatoren voor 'maatschappelijke respons'). Tot deze laatste horen indicatoren voor de politieke richting van het overheidsbeleid, maar ook voor de activiteiten van de private sector en niet-gouvernementele organisaties (NGO's), zoals indicatoren voor de ontwikkeling van particuliere pensioenen en voor de activiteiten van individuen en gezinnen op het gebied van de zorg voor ouderen en kinderen. Een vergelijking van responsindicatoren met statusindicatoren geeft een ruwe indicatie van de effectiviteit van beleid, hoewel opgemerkt moet worden dat door verschillen in de gebruikte definities en in de beschikbaarheid van gegevens in veel gevallen de cijfers voor alle landen niet geheel vergelijkbaar zijn. Daarnaast zijn er in aantal minder goede indicatoren voor de kwaliteit van maatschappelijke respons dan voor sociale status. Dit suggereert de noodzaak van verbeteringen in het verzamelen van informatie over publieke en private activiteiten, inclusief informatie over private sociale uitgaven en over het aantal personen en huishoudens dat de verschillende sociale uitkeringen en hulp ontvangt van werkgevers en NGO's.

In veel gevallen zijn de indicatoren relevant voor meer dan één categorie. Het zich kunnen redden zonder hulp bijvoorbeeld is een indicator voor sociale cohesie, zelfredzaamheid en voor gezondheid en op vergelijkbare wijze kan drugsgebruik wijzen op een gebrek aan sociale cohesie, maar ook op een slechte gezondheid. In het rapport worden de indicatoren die kenmerkend zijn voor elke categorie gedetailleerd beschreven en niet telkens opgesomd en worden kruisreferenties gegeven naar andere relevante indicatoren, die elders worden genoemd.

Zelfredzaamheid: Alle systemen van sociale zekerheid zijn voor hun financiering afhankelijk van mensen die werken en meestal zijn ze gebaseerd op koppeling van het recht op sociale uitkeringen aan arbeidsverleden en/of betaalde premies. Naast de voordelen die werk de maatschappij als geheel brengt, genereert het middelen, identiteit, sociale interactie en status voor individuen en hun gezinnen. Het is duidelijk dat werkloosheid tegenovergestelde effecten heeft. De mate van deelname aan het arbeidsproces door vrouwen -en met name moeders- verschilt sterk in de verschillende landen en is een afspiegeling van zowel sociale verschillen als de effectiviteit van maatregelen die erop zijn gericht om vrouwen te helpen bij het combineren van werk en zorg. Daarnaast blijft in veel landen de langdurige werkloosheid hoog en veel jonge mensen ondervinden problemen bij de overgang van school naar werk. Deze problemen komen het meest voor bij laaggeschoolde werknemers, die een grotere kans hebben werkloos te worden of een lager inkomen te verdienen dan hun beter opgeleide leeftijdsgenoten.

De maatschappelijke respons op deze problemen bestaat van oudsher uit een combinatie van een werkloosheidsuitkering en beleid dat is gericht op het uit de weg ruimen van obstakels bij het vinden van werk, zoals opleidingen. Wanneer deze twee soorten maatregelen niet goed op elkaar zijn afgestemd, kunnen zij elkaar tegenwerken: een goede werkloosheidsuitkering kan de financiële stimulans om aan het werk te gaan verminderen, maar is veelal niet genereus genoeg om de ontvanger boven de armoedegrens te brengen. Bovendien kan de belastingdruk die inherent is aan systemen van sociale zekerheid de vraag naar arbeidskrachten negatief beïnvloeden.

De geselecteerde indicatoren voor sociale status:

werk, werkloosheid, huishoudens zonder werk, werkende moeders, opleiding, leeftijd bij pensionering, jeugdwerkloosheid.

De geselecteerde indicatoren voor maatschappelijke respons:
werkloosheidsuitkeringen; bijzondere bijstandsuitkeringen

Gelijkheid: Gelijkheid kent veel dimensies, waaronder de voorwaarden voor toegang tot sociale voorzieningen, economische kansen en resultaten. De meningen over wat een eerlijke distributie van middelen of kansen precies inhoudt, verschillen aanzienlijk in en tussen landen. Daarom is het niet verwonderlijk dat het moeilijk is uitgebreide informatie te verzamelen over alle aspecten van gelijkheid en dat de meeste indicatoren op financiële ongelijkheid wijzen.

Armoede, beperkte toegang tot gezondheidszorg en andere sociale voorzieningen en lage niveaus van geletterdheid en opleiding zijn sterk met elkaar gecorreleerd (en met de indicatoren voor werk die onder "zelfredzaamheid" (zie boven) zijn genoemd). Arbeidsmarktomstandigheden geven ook aanleiding tot zorg ten aanzien van gelijkheid voor bepaalde groepen, met name voor de kinderen van werklozen. Bovendien blijft armoede bij sommige groepen ouderen (met name oudere vrouwen die niet zelf pensioenrechten hebben opgebouwd) onevenredig vaak voorkomen.

Systemen voor sociale bescherming zijn de belangrijkste instrumenten die beleidsmakers hebben ingezet voor de verdeling van welvaart. Alle OESO-landen hebben

systemen voor sociale bescherming ontwikkeld (of ze zijn daar mee bezig) die de middelen binnen de gemeenschap herverdelen en individuen verzekeren tegen verschillende onvoorziene gebeurtenissen. Dit gebeurt vooral in de vorm van overheidsuitgaven op het gebied van sociale voorzieningen, maar huishoudens kunnen in sommige gevallen ook hulp krijgen via de particuliere sector, of via het belastingsysteem. In alle OESO-landen is een groot deel van deze uitgaven bestemd voor het ouderdomspensioen en deze sector omvat dan ook indicatoren voor de huidige hoogte van de ouderdomspensioenen en de verwachte hoogte van pensioenen van toekomstige gepensioneerden, op grond van de bestaande pensioenregels.

De geselecteerde indicatoren voor sociale status: armoede, inkomensongelijkheid, armoede onder kinderen, inkomens van ouderen.

De geselecteerde indicatoren voor maatschappelijke respons: overheidsuitgaven aan sociale voorzieningen, uitgaven aan sociale voorzieningen in de private sector, totale uitgaven aan sociale voorzieningen, huidige ouderdomspensioenen, toekomstige hoogte van ouderdomspensioenen.

Gezondheid: Er bestaan sterke verbanden tussen sociale omstandigheden en gezondheidstoestand. Sterker nog, een stijging van de levensstandaard in combinatie met een betere toegankelijkheid van de gezondheidszorg en de voortdurende vooruitgang van de medische technologie hebben bijgedragen tot een significante verbetering van de gezondheidstoestand. Desondanks blijven de verschillen in gezondheidstoestand groot: armere landen laten consistent een slechtere gezondheidstoestand zien. Binnen de landen blijkt een aantal van de minst bevoorrechte groepen in de maatschappij -de armen, de laagopgeleiden, degenen zonder werk- er het slechtst aan toe te zijn. Daardoor is het mogelijk dat de gezondheidstoestand van sommige bevolkingsgroepen niet verbetert, hoewel de indicatoren voor de nationale gezondheidstoestand wel verbeteren.

De hoeveelheid cijfers over de beleidsmaatregelen die naar aanleiding hiervan worden genomen is beperkt, maar omvat de totale uitgaven voor gezondheidszorg en het aandeel van de groep ouderen die langdurige zorg in instellingen of thuis krijgt.

Ook hier echter, is het weer moeilijk de gezondheidstoestand los te zien van andere sociale omstandigheden, zoals werkloosheid en slechte huisvesting.

De geselecteerde indicatoren voor sociale status: levensverwachting, levensverwachting gerelateerd aan gezondheid, zuigelingensterfte.

De geselecteerde indicatoren voor maatschappelijke respons: totale uitgaven aan gezondheidszorg, langdurige zorg.

Sociale cohesie: Gelijktijdige bevordering van sociale cohesie en bestrijding van sociale uitsluiting zijn kerndoelen van het sociale beleid in veel OESO-landen. Er is echter geen unaniem aanvaarde definitie van sociale samenhang of van sociale uitsluiting, wat het identificeren van geschikte indicatoren extra bemoeilijkt. Eén van de benaderingen is het onderzoeken van indicatoren die aangeven in welke mate burgers

deelnemen aan de maatschappij en voldoening vinden in hun dagelijkse activiteiten. De frequentie van contacten met andere mensen en het lidmaatschap van verenigingen en organisaties zijn twee belangrijke aspecten hiervan. Subjectieve onderzoeksgegevens zijn eveneens belangrijke "directe" maatstaven voor het welbevinden van individuen en van de cohesie in de maatschappij als geheel. Deze indicator is voor het eerst opgenomen in deze uitgave van *Maatschappij in het kort*.

Zowel het aantal zelfdodingen als drugsgebruik en het daaraan gerelateerde sterftecijfer wijzen niet alleen op persoonlijke drama's, maar ook op de risico's van sociale uitsluiting. Op vergelijkbare manier kan het aantal geboorten onder tieners wijzen op risico's van sociale uitsluiting en sociale nood bij zowel de betreffende moeders -die meestal stoppen met hun opleiding zonder een diploma te halen en obstakels tegenkomen op de arbeidsmarkt- als bij hun kinderen.

Het is veel moeilijker relevante responsindicatoren te identificeren. Weinig beleidsmaatregelen zijn specifiek gericht op het verlichten of tegengaan van de gevolgen van sociale uitsluiting. Omgekeerd zullen alle beleidsmaatregelen die relevant zijn voor andere dimensies van het sociale beleid (zelfredzaamheid, gelijkheid en gezondheid) ook de sociale cohesie beïnvloeden.

De geselecteerde indicatoren voor sociale status: subjectief welbevinden, sociale isolatie, groepslidmaatschap, aantal geboorten onder tieners, drugsgebruik en het daaraan gerelateerde sterftecijfer, zelfdodingen.

© OECD 2005

Deze samenvatting is geen officiële OESO-vertaling.

Reproductie van deze samenvatting is toegestaan, mits het OESO-copyright en de titel van de oorspronkelijke publicatie worden vermeld.

Meertalige samenvattingen zijn vertaalde uittreksels van OESO-publicaties die oorspronkelijk in het Engels en Frans zijn gepubliceerd.

Deze zijn gratis te verkrijgen via de Online Bookshop van de OESO
www.oecd.org/bookshop/

Neem voor meer informatie contact op met de eenheid OECD Rights and Translation,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

Eenheid rechten en vertaling OECD (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Bezoek onze website www.oecd.org/rights/

